Ч. 261 Субота 21 падолиста (3 грудня) 1898. Рік VIII

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жадане за вложенєм оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

Передплата у Львові в аґенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Староствах на провінциї:

на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:

на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

Нашому Монарсї

Єго Величеству Цїсареви Франц Йосифови I.

в день ювилею Єго 50-лїтного панованя

Многі лїта!

Цїла наша монархія, ба всюди, де лиш зайшла слава імени Є. Вел. Цїсаря Франц Йосифа I, обходять нинї велике торжество, день памятний, ювилей 50-лїтного панованя Є. Величества Цїсаря.

День 2 грудня 1848 р., а день 2 грудня 1898 р. — кілько-ж то часу минуло! За пів столїтя богато, богато пережило ся, богато змінило ся, богато минуло, о чім лиш історія памятає. Рік 1848 був бурливий в цїлій Европі а в Австриї тим більше, де тілько ріжнородних народів домагали ся і вижидали лїпшої долї, красшої будучности. Здавало ся, що то буде неможливе серед закостенїлого абсолютизму, що годї буде перемінити то, з чим верховодячі круги зжили ся через сотки лїт. Настала однакож зміна, а ту приніс Австриї як-раз день 2 грудня. На престол вступив молоденький тодї Архікнязь Франц Йосиф, син Архікнязя Франца Кароля, другого сина Цїсаря Франца I і княгинї Софії, доньки баварского короля Максиміляна. Отсе була тота важна хвиля, котра в цїлім житю Австриї і її народів викликала величезну зміну. Двір цїсарский перебував під ту пору в Оломуцу, а рада державна радила в Кроміржи. В само полуднє дня 2 грудня 1848 зібрала ся рада на надзвичайне засїданє а тодїшний президент мінїстрів кн. Феликс Шварценберґ відчитав акт абдикациї Цїсаря Фердинанда I в користь Архікнязя Франц Йосифа і два манїфести, перший працальний Цїсаря Фердинанда і другий — молоденького, 18-лїтного Цїсаря Франц Йосифа. Молодий Цїсар в своїм манїфестї заявив виразно, „що з власного переконаня признає потребу свобідних інституций і відповідних духови часу“. Отся воля молоденького Цїсаря зробила цїлий переворот в нашій Монархії і вивела її на зовсїм нову дорогу.

Не будемо тут обговорювати дальших подій, які від того часу дїяли ся в нашій Монархії; се більше менше звістно загально. Мусимо однакож піднести то, що у всїх важнїйших хвилях, чи радістних, чи сумних, у всїх подвигах, чи полїтичних чи економічних особа Монарха виднїла ся завсїгди по переду на першім місци. Історія дуже мало знає таких Монархів, котрі би так, як наш, займали ся ревно і неутомимо всїма справами держави, о всїм памятали, всему надавали напрям. Та не досить того; наш Монарх памятав не лиш на справи держави, але дуже часто заглядав і в приватне житє своїх підданих і ніс поміч та потїху де було потреба. То-ж не дивниця, що в тяжких хвилях житя нашого Монарха, в хвилях таких, яких не зазнав ще доси нїякий з пануючих від найдавнїйших часів, народи нашої держави відчували Єго горе так як би своє власне і з щирою любовю помагали Єму єго двигати. На нинїшний торжественний день вже від давна лагодили ся народи нашої держави і мав він звеличати в незвичайний спосіб Того, Котрому всї так богато завдячуємо. Та стало ся инакше. Нове нечуване горе постигло нашого Монарха а в виду того мусїла притихнути нинї загальна велика радість. А мимо того не могла она не виявити ся зовсїм і хоч сам Монарх обходить нинїшний свій ювилей як найтихійше, в найтїснїйшім кружку родиннім, народи Єго виявляють свою радість голосними оваціями і кличуть Єму з цїлого серця:

Жий нам і пануй улюблений Цїсарю, ще многі а многі лїта!

---

6)

Дещо з технїки.

II.

Машина до лїтаня і лїтанє за помочию крил. — Лїтаюче орло Гірама Максіма. — Машина до лїтаня проф. Лянґлїя. — Як лїтав Лїлїенталь? — „Авіон“ Адера.

(Дальше).

Змаганє людий, щоби при помочи крил лїтати як птиця, єсть старе як сьвіт. Почавши від стародавного грецкого будівничого Дайдаля і єго сина Ікара, що втікали з голосної нинї Крети, аж до наших часів, не перевели ся такі, що хотїли лїтати і приправляли собі всїлякого рода крила. Послїдним в рядї тих людий був нїмецкий воздухоплавець чи радше лїтач Отто Лїлїенталь, котрий лїтанє при помочи крил довів був дїйство до певного рода совершенности. Лїлїенталь був інжинїром; він інтересував ся дуже воздушною плавбою і прийшов остаточно до того переконаня, що нїякі машини не доведуть до того, щоби чоловік міг свобідно лїтати у воздусї; лиш одні крила могли би ще до того довести, і то не відразу, лиш постепенно. Передовсїм годї чоловікови поки що лїтати в простій лїнїї або підоймати ся в гору; доси може він за помочию крил летїти лиш з гори на долину. Дальше доказував Лїлїенталь, що коли вже чоловік має лїтати, то мусить борзо лїтати і годї, щоби він, коли стоїть, підлетїв нараз, підніс ся з землї якоюсь силою. Подібно як велика птиця не може відразу підлетїти і мусить насамперед розбігати ся против вітру, так трудно також і чоловікови, котрий єсть пять разів тяжший, як найбільша птиця, кондор, підлетїти відразу і він мусить розбігати ся. Длятого старав ся Лїлїенталь придивити ся добре летови птиць, і на тім оснував свій спосіб лїтаня.

Перші проби лїтаня робив Лїлїенталь з будинку, котрий казав собі в тій цїли виставити, а пізнїйше казав собі коло Ліхтерфельде під Берлином при ангальтскій зелїзници зробити штучний горб, високий на 15 метрів, і з него пускав ся на крилах. Горб той був круглий і на верщку вкритий муравою, щоби під час бігу не посовгнути ся. З одного боку в тім горбі був погреб, де Лїлїенталь ховав свої прилади потрібні єму до лїтаня. Крила, яких він уживав, були зроблені з полотна (ширтінґу) розпятого па дротах і патичках, уложених мов кісточки або реберця в крилах малика, в розкрилю займали они 15 квадр. метрів а важили 40 фунтів. Мимо сего тягару, они не дуже заважували длятого, що треба їх було брати в руки і опирати на крилах, отже тягар розкладав ся на цїле тїло. Щоби крила могли отворити ся, був на кождім крилї уміщений зелїзний прут, котрий запомочию шнурочка, ідучого з правого боку до лївої руки і з лївого боку до правої руки можна було так натягнути, що він станув просто до гори. До горїшного кінця того прута ішли шнурки від кождого ребра в крилї; отже коли було підтягнути ті прути до гори, то они натягали шнурки а ті знов ребра крил і так крила отвирали ся. Лїлїенталь виходив па горб, брав крила на себе, розбігав ся, отвирав їх в бігу і кидав ся на них, а они відтак несли єго у воздусї в долину. При тім уважав він завсїгди на то, з котрої сторони вітер віє і пускав ся против вітру нахиляючи крила до него. Против вітру летїв він завсїгди поволїйше і то тим поволїйше, чим сильнїйший був вітер, але за то і дальше, особливо тогди, коли відповідно наставив крила до вітру. Часом вітер підоймав єго в гору, почім він знов спускав ся в долину, а вітер відтак знов єго підоймав і так летїв він филястою лїнїєю, то в гору то в долину. Коли люди стояли під горбом і дивили ся па єго проби, видїли нераз, як він летїв їм понад головами і далеко поза ними спускав ся на землю. Коли не було вітру, то Лїлїенталь міг летїти лиш дуже низько понад землю. При середно сильнім вітрі потребував Лїлїенталь лиш нахилити крила до вітру, коли розбіг ся, а тогди они несли єго зовсїм спокійно у воздусї, так, що він нїби лиш сунув ся що раз низше. Коли вже мав спускати ся на землю, підносив крила з переду і тогди спускав ноги і скакав просто на них.

В той спосіб вивчив ся був Лїлїенталь так лїтати, що спускав ся з гори на 30 метрів високої і летїв на 200 метрів далеко; часом пробовав він рушити то одним то другим крилом, а тогди завертав трохи в бік і летїв каблуком. Враженє, якого він зазнавав при такім лїтаню, було дуже приятне і Лїлїенталь не міг собі нахвалити, як то приятно єсть летїти у воздусї так свобідно і легко, без нїякого трясеня, без нїякого шуму, крім легенького свисту, який викликував вітер між дротами єго крил. Научившись так лїтати, почав був Лїлїентель робити проби лїтаня за помочию рушаня крил, але смерть не дала вже докінчити єму сих проб. А всеж-таки і тим, що він осягнув, дав він доказ, що чоловік міг би запомочию крил лїтати, лиш треба би до того не лиш відповідних крил

В день ювилею.

Столиця нашого краю прибрала від вчера сьвяточний стрій; з будинків публичних і приватних домів повівають хорухви о барвах цїсарских, народних і краєвих; многі балькони украшено диванами і зелениною і повиставлювано Цїсарскі портрети. Вчера вечером войскові музики відограли цапфенштрайх, а нинї рано грали так само музики войскові. У всїх церквах і домах божих відбували ся нинї зрана богослуженя, в котрих брали участь також поодинокі віддїли войска. По богослуженях відбуло ся в касинї войсковім роздане медалїв памяткових межи офіцирів ґенерального штабу і офіцирів не занятих в службі. Вчера пополудни роздано металї ювилейні в висшім судї краєвім. В цїлім окрузї львівского висшого суду краєвого роздано 2463 медалів памяткових.

З нагоди ювилею надїлив Є. Вел. Цїсар богато осіб всїлякими достоїнствами і відзнаками. Годї нам тут подати всї імена відзначених, длятого поки що наведемо лиш деякі найважнїйші: Достоїнство тайних радників одержали: Ґр. Ром. Потоцкий, ґр. Войт. Дідушицкий і Давид Абрагамович. — Титул барона дістав др. Герман Лінденвальд-Чеч. — Стан шляхотский: Стефан Мойса-Росохацкий. — Велику ленту ордера Леопольда: ґр. Стан. Баденї. — Ордер зелїзної корони II. кляси: ґр. Меч. Борковский, ґр. Ад. Ґолуховский; кн. Волод. Сапіга; ґр. Ів. Шептицкий. — Хрест командорский ордера Франц Йосифа: О. Андр. Білецкий. — Хрест лицарский орд. Леопольда: бар. Адольф Бруніцкий; ґр. Кароль Дідушицкий; о. Вас. Фациєвич; о. Лев Туркевич; о. Кароль Волошиньский. — Ордер зелїзної корони III. кл.: др. Авг. Балясич, Бол. Барановский, Алекс. Барвіньский; Сильвестер Ґавришкевич, рад. будівництва; о. др. Йос. Комарницкий, Ад. Креховецкий, о. Корн. Мандичевский; проф. технїки Юл. Медведский і т. д. — Хрест ордера Леопольда: пос. Евг. Абрагамович, дир. Едв. Харкевич, о. Василь Чернецкий, о. Станїсл. Ґромніцкий в Бучачи, о. Теодор Кордуба в Бережанах і т. д.

Новинки.

Львів дня 2-го грудня 1898.

— **Іменованя.** Є. В. Цїсар іменував старосту Ник. Порадовского радником ц. к. Намістництва і референтом для адміністрацийних справ в ц. к. краєвій Радї шкільній.

— **Ювилей в закладах карних.** Мінїстер судівництва розпорядив, що в день ювилею цїсарского всї урядники і слуги закладів карних а також і вязнї мають бути на богослуженю торжественнім. При тім має бути виголошена бесїда до вязнів, поясняюча, що то за сьвято і яке оно має значінє. Наконець будуть прочитані імена тих, що їх Цїсар помилував.

— **Пробне дзвоненє** (пятьох дзвонів) в церкви Преображеньскій при „Народнім Домі“ у Львові відбуло ся вчера в присутности членів управляючого совіта і звонарів пп. Ант. Серафина з Калуша і Кар. Шваба з Бялої.

— **З Самбора** пишуть: Видїл филїї „Просьвіти“ в Самборі устроює в перших днях грудня торжественний вечер на памятку 100-лїтного відродженя україньско-рускої лїтератури з такою проґрамою: Відчит (значінє Івана Котляревского), декламация (виголосить артист-маляр п. Корниль Устиянович) і представленє „Наталки Полтавки“. — Близші обставини і день вечера оголосить ся пізнїйше.

— **Комітет в Перемишли для обходу столїтної памятки відродженя руско-україньскої лїтератури** має честь відповісти на многі запитаня: 1) Стрій до театру мусить бути відповідно до так великого сьвята лише вечерковий. — 2) Початок представленя в театрі зачне ся точно о годинї 7 вечером, а підчас виконуваня поодиноких точок проґрами не буде нїкого до салї впускатись; тому просимо всїх гостий явити ся в день 8 грудня, точно о 7-ій вечером, в салї перемиского „Сокола“. — 3) По скінченю представленя в театрі відбуде ся комерс в великій каварни готелю Перемиского без запрошень і без карт вступу. — 4) Цїни місць в театрі такі: льожа 5 зр., фотель в партері 1·20 зр., крісло перворядне 1 зр., крісло другорядне 80 кр., треторядне 60 кр., крісло в льожи 1 зр., крісло на бальконї 60 кр., партер 40 кр., для студентів 20 кр., ґалерия 15 кр., для селян і військових 10 кр. Робимо уважною Р. Т. Публику, що попит за білетами дуже великий, тому просимо чим скорше замовляти білети в „Народній Торговли“.

— **Слово чести!** Слухай-но Томзон! — пише Марк Твайн в однїй із своїх гумористичних оповідань — шість місяців минуло від часу, як ти позичив від мене пять долярів. — „Сїм місяців“ — поправляє точний в численю Томзон. — Отже сїм — говорить дальше Бровн — ти обіцяв менї віддати за тиждень, тимчасом минуло сїм місяців, а гроший не бачу. — „Знаю — відповідає Томзон з сумним лицем, виймаючи з кишенї записану книжочку — знаю. Ось маю записане. Банкнот мав серию Ф. ч. 672.929, виданий в р. 1887. Я всьо то точно записав, а відтак на жаль видав гроші.“ — Алеж — відзиває ся Бровн — і кождий инший банкнот буде добрий. — Ой нї — відповідає Томзон, киваючи сумно головою — я дав тобі, беручи банкнот, слово чести, що віддам его і мушу тобі его віддати. Оглядаю уважно кождий банкнот, який менї лиш впаде в руки, а як лиш дістану пять долярів з сериєю Ф. ч. 672.929, видані 1887 р., то зараз зверну его тобі. Я дав тобі слово чести і хочу его додержати. До побаченя.... Ага.... ще одно слово. Може би ти оглянув свої гроші, що маєш в пуляресї. Може случайно опинив ся в твоїх руках пятьдоляровий банкнот сериї Ф. ч. 672.929 виданя з 1887 року? Менї улекшило би то дуже гляданє за ним, бо від сїмох місяців єсть то задачию мого житя.

— **Найбільший музичний інструмент** буде находити ся на виставі в Парижи в 1900 роцї. Той інструмент називає ся „Автоелектрополїфон“. Винайшов і зладив его Italїянець Антонїо Зіборді; працював над ним 15 лїт. Інструмент виконує з найбільшою докладностию всякого рода концертову музику і містить в собі більше як 80.000 музичних апаратів, що коштували около 60.000 франків. Всї можливі примінені механїки і електрики зібрав винахідник в тім інструментї з казочною трудолюбивостию і терпеливостию. Два нафтові мотори і динамічна машина порушають той інструмент, кождий з моторів рівнає ся силї трох коний, а машина осьвічує рівночасно салю і середину механїзму. Друга динамічна машина порушає механїзм всїх музичних інструментів, як також цилїндрів і плит, та всїлякими творами фортепяновими і оркестральними. До перевозу того великаньского інструменту треба буде двох зелїзничних ваґонів; по поворотї з вистави перейде на власність італїяньскої королевої, котрій винахідник присьвячує своє дїло.

— **Самоубийство лїкаря обманця.** В казаматах в Діссельдорфі (в Німеччині) відобрав собі житє ґолосний в сьвітї свого часу гомеопат др. Фольбедінґ. Відсиджував він там кару кількалїтної вязниці за обманьства, яких допускав ся через богато лїт, ординуючи при помочи писарчуків ріжні лїки. Лїки сї були нешкідні, але й нїчого не помагали. Дїлились они на три роди. Коли не поміг перший лїк, котрий коштував три марки, універзальний лїкар пересилав другий за пять марок, відтак третий за 10 марок (6 зр. а. в.). В сей спосіб полагоджувано в бюрі др. Фольбедінґа листи від 600—700 недужних денно. Така практика приносила лїкареви величезні доходи — він набув собі красну посїлість і тїшив ся европейскою славою. Але вкінци недужі пізнали ся на его курациї, обжалували его перед судом за обманьство, а суд засудив его на шість лїт тяжкої вязниці. Відсидів вже два роки — та очевидно навкучилось єму і відобрав собі житє.

Телеґрами.

Відень 2 грудня. Є. Вел. Цїсар надав Архікн. Райнерови, мінїстрови краєв. оборони Вельзерсгаймбови і ґен. Ґріне войсковий хрест заслуги в брилянтах. — Командант львівского корпуса ґен. Фідлер іменований властителем 30 полку піхоти.

Відень 2 грудня. Місто прибране сьвяточно, улиці виглядають величаво. Підчас вчерашної вечірної музики поступали за войском товпи народу і підносили оклики в честь Цїсаря.

Берлин 2 грудня. Праса тутешна присьвячує австрийскому Цїсареви дуже сердечні статиї.

За редакцию відповідає: Адам Креховецкий

з механїзмом, котрий можна би легко порушати, але й відваги а передовсїм великої вправи.

В найновійших часах зробив французкий інжинїр Аде (Ader) машину до лїтаня за помочию крил, котру назвав „Авіон“. Машина та з розложеними крилами подібна дуже до величезного лилика. Крила суть так зроблені, що виглядають як би із середини трохи надуті; они причіплені до підстави, на котрій єсть уміщений мотор, а котрий спочиває на чотирох колесах, потрібних для розбігу цїлого приладу. Аде придивляв ся дуже точно летови птиць і переконав ся, що крила чи то великих чи малих птиць роблять підчас лету майже завсїгди однакові криві лїнії; опираючись на тім спостереженю надав він крилам своєї машини криві площі і зробив їх так, що їх можна зложити і розложити. Крила зроблені з бамбусу і сталевих дротів, суть вкриті шовковою материєю і служать лиш до того, щоби держали цїлий прилад у воздусї, а не на то, щоби машина ними робила. До руху служать уставлені з переду дві вітромахи, кожда з чотирома віяками. До кермованя служить керма, котру можна дуже легко наставити як хто схоче. Кожду вітромаху порушає окремий мотор. Силу порушаючу дає пара, а материялом до огріваня кітлика з водою єсть спіритус. Крила коли розложені мають 49 стіп розкриля а тягар цїлої машини з повним набором може доходити до 1000 фунтів. Машину ту вбудовано в роках 1892 і 1897 при помочи французкого мінїстерства війни і під доглядом двох ґенералів і двох знатоків.

Коли в жовтни минувшого року машина була готова, зроблено з нею пробу на поли Саторі. Вимірено велику круглу площу, зрізано з неї мураву, вирівнано і валками привалковано. Запрошено самих найлїпших інжинїрів, щоби були сьвідками проби. Наконець дня 14 жовтня 1897, коли на дворі було спокійно, виліз Аде на свою машину і пустив єї в рух. Она почала посувати ся на колесах під нею, розпустила крила як би величезний лилик і їхала зразу мірною скоростию по площи. Але поволи скорість „Авіона“ ставала щораз більша, а люди, що придивляли ся тим пробам побачили, що колеса зачинають підоймати ся з землї. Машина підоймивши ся на хвильку з землї почала трохи крутити ся а відтак поставилась против вітру. Але в тій хвили зробив ся голосний крик, а винаходець напудив ся, щоби машина єго далеко не понесла, і зменшив скорість. Колеса тогди спустили ся знов на землю, але вдарили так, що цїла машина з виїмкою мотора поломила ся та потріскала і годї було вже робити дальші проби. Мимо тої неудалої проби, казали знатоки, що машина ся своєю легкостию, силою і легким способом кермованя відповідає вимогам воздушної плавби і що крила були би в силї двигати не лиш саму машину, але й всї додатки а також і воздухоплавців. Аде направив тепер свого „Авіона“, дав єму легкі колеса і так їх прикріпив до машини, що коли би она знов на них спускала ся з гори, то они би вже єї не ушкодили. Они дозваляють, що цїлий апарат може як на земли так так і у воздусї наставити ся після потреби. Тепер мають робити ся нові проби з сим приладом, але коли — се буде зависїти від мінїстерства війни.

(Дальше буде).

ІНСЕРАТИ.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера. — (Телефона число 569).